

[Úvodní Stránka](#) > ... > [Vaše Práva](#) > [Práva Nezletilých Osob Při Soudních Řízeních](#) > [Czechia](#)

Práva nezletilých osob při soudních řízeních

Obsah zajišťuje

Česko

Česko

1. Právní způsobilost dětí

V soukromém právu je podle občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) způsobilost ke konkrétnímu právnímu jednání dítěte vázána na rozumovou a volní vyspělost jedinců jeho věku. Jedná se o vyvratitelnou domněnku, v každém případě tak je možné prokázat opak. Plná právní způsobilost se pak nabývá dosažením 18 let, za splnění určitých podmínek ji soud může přiznat dítěti, které dosáhlo věku 16 let. Pokud dítě nemá k právnímu jednání způsobilost, musí za něj jednat jeho zákonný zástupce, popřípadě opatrovník. Tyto osoby mohou dítěti dát k určitému právnímu jednání souhlas, v takovém případě je dítě schopno v mezích souhlasu samo právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno.

V České republice nejsou podle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) děti mladší patnácti let trestně odpovědné. Dítě starší 15 let, které ale ještě v době spáchání trestného činu nepřekročilo hranici 18 let, je trestně odpovědné, ale pouze za předpokladu, že mu jeho rozumová a mravní vyspělost umožnila v době spáchání provinění rozpoznat protiprávnost jeho jednání a toto jednání ovládat.

2. Postavení dětí v civilním soudním řízení

a) Role dítěte v civilním řízení a právní způsobilost dítěte v řízení

Dítě se může v soudním řízení ocitnout ve vícero rolích. V civilním řízení bude zpravidla účastníkem, vedle toho ale může vystupovat i jako svědek. Další výklad se bude týkat role dítěte jako účastníka civilního řízení. Úprava je obsažena v občanském soudním řádu (zákon č. 99/1963 Sb.) a zákoně o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.).

Civilní řízení se dělí na sporné a nesporné řízení. Dítě může vystupovat v obou druzích řízení, převážně však bude vystupovat v řízeních nesporných, kam patří otázky péče o dítě. Hlavní otázky řešené v řízení o péči o dítě se týkají jména a příjmení dítěte, výživy, styku s dítětem, rodičovské odpovědnosti a konkrétních otázek péče o dítě. Většinu řízení lze zahájit na návrh i z moci úřední soudu, výjimku jsou například otázky zastupování dítěte, kdy lze řízení zahájit pouze jen na návrh zákonného zástupce, či přiznání svéprávnosti, které lze zahájit pouze na návrh dítěte nebo jeho zákonného zástupce.

Pokud jde o účastenství v civilním řízení, právní způsobilost dětí je stejně jako v soukromém právu vázána na rozumovou a volní vyspělost dětí jejich věku. Vyžadují-li ji to však okolnosti případu, může soud rozhodnout o tom, aby bylo dítě zastoupeno svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohlo jednat samostatně.

b) Soudy a další orgány hájící zájmy dítěte

O právních poměrech dětí rozhodují soudy. Spornou i nespornou agendu vykonávají obecné soudy, v rámci těchto soudů jsou však pro výkon nesporné agendy určeni soudci, kteří jsou zpravidla odděleni od výkonu sporné agendy. Řízení na prvním stupni vedou soudy okresní, odvolací soudy jsou soudy krajské. Dovolání ve věcech péče o dítě není přípustné.

V civilních řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé hraje zásadní roli orgán sociálně-právní ochrany dětí. Působnost vykonávají především úřady obcí s rozšířenou působností. Orgán sociálně-právní ochrany dětí může zahajovat vyjmenovaná řízení a dále v těchto řízeních působí jako kolizní opatrovník. Zároveň zajišťuje sociálně-právní ochranu dítěte i mimo soudní řízení, ať už v rámci preventivní či poradenské činnosti či prostřednictvím výchovných opatření. Působnost a pravomoc orgánu sociálně-právní ochrany dětí je upravena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.).

Ve vyjmenovaných případech může řízení zahájit nebo do něj vstoupit i státní zastupitelství. V případě péče soudu o nezletilé tak může učinit v případech, kdy jde o uložení zvláštního opatření při výchově dítěte, o ústavní výchovu, o určení data narození nebo jde-li o pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu. Pokud řízení zahájí, státní zastupitelství vystupuje jako jakýkoliv jiný navrhovatel. Pokud do řízení vstoupí, může činit všechny úkony které může vykonat účastník řízení, s výjimkou dispozičních úkonů jako zpětvzetí návrhu.

c) Sledování nejlepšího zájmu dítěte

Obecným principem v civilním řízení, jejichž účastníkem je dítě, je důraz na zjištění a zajištění nejlepšího zájmu dítěte v souladu s Úmluvou o právech dítěte. V řízení, jehož účastníkem je dítě, které je schopno formulovat své názory, soud musí zjistit jeho názor ve věci. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.

V civilním sporném řízení je zakotveno vícero nástrojů, které zlepšují postavení dítěte. Jedním z nich je povinnost doručit písemnost dítěti, které dovršilo 15 let. Proti dítěti nelze rozhodovat tzv. formálními rozhodnutími, proto nelze proti dítěti vydat rozsudek pro uznání ani zmeškání ani platební rozkaz.

V nesporných řízeních a zejména péči o dítě je pak důraz kladen na rychlost řízení. Ve věcech úpravy poměrů dítěte je možné vydat předběžné opatření, o kterém soud rozhodne do 7 dnů, v případě vážného ohrožení či narušení důležitého zájmu dítěte soud zpravidla o předběžném opatření rozhodne do 24 hodin. Standardní řízení by pak mělo být vydáno do 6 měsíců od zahájení řízení. Za účelem ochrany zájmů dítěte vystupuje v řízeních často orgán sociálně-právní ochrany dítěte jako kolizní opatrovník.

3. Postavení dětí v trestním řízení

a) Dítě mladší 15 let jako pachatel trestného činu

V České republice nejsou děti mladší patnácti let trestně odpovědné. Pokud se dítě mladší patnácti let dopustí činu, který by jinak byl posouzen jako trestný čin, koná se zvláštní civilní řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb.), nikoli trestní řízení podle trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb.). Speciální úprava řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je obsažena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.).

Soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let vykonávají soudy pro mládež, což jsou specializovaní soudci v rámci obecných soudů. Tito specializovaní soudci podstupují školení za účelem prohlubování vědomostí ohledně postupu v těchto řízeních a přístupu k pachatelům mladším patnácti let. Zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží musí mít i státní zástupci a příslušníci policejních orgánů.

Řízení se zahajuje návrhem státního zastupitelství nebo jej může soud zahájit i bez návrhu. Účastníky řízení jsou kromě dítěte příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci nebo opatrovník dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, jakož i další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Pokud návrh na zahájení řízení podalo státní zastupitelství, tj. pokud řízení nebylo zahájeno soudem bez návrhu, je účastníkem řízení i státní zastupitelství. V řízení musí mít dítě mladší patnácti let opatrovníka, kterým je advokát.

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, soud pro mládež učiní opatření potřebná k jeho nápravě. Soud tak může dítěti uložit výchovnou povinnost (např. nahradit podle svých sil způsobenou škodu, vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost aj.) výchovné omezení (např. nestýkat se s určitými osobami, nezdržovat se na určitém místě, neúčastnit se hazardních her, neužívat návykové látky aj.), napomenutí s výstrahou, zařadit jej do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, dohled probačního úředníka, ochrannou výchovu nebo ochranné léčení.

Soud od uložení opatření může upustit v případech, ve kterých již samotné projednání věci představovalo pro dítě dostatečné poučení, aby jej do budoucna odradilo od páchaní protiprávní činnosti.

Pokud soud pro mládež nerozhodne jinak, jednání ve věcech dětí mladších patnácti let jsou neveřejná. V řízení je kladen důraz na ochranu soukromí dítěte. Výsledky řízení mohou být zveřejněny ve veřejných sdělovacích prostředcích po nabytí právní moci rozhodnutí a jen bez uvedení jména dítěte a dalších účastníků řízení.

b) Dítě starší 15 let jako pachatel trestného činu

Řízení v trestních věcech mladistvých taktéž upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Mladistvým je osoba, která v době spáchání trestného činu, který se v případě mladistvých nazývá provinění, dovršila patnáct let, ale nepřekročila hranici osmnácti let svého věku. Mladistvý je již trestně odpovědný, ale pouze za předpokladu, že mu jeho rozumová a mravní vyspělost umožnila v době spáchání provinění rozpoznat protiprávnost jeho jednání a toto jednání ovládat.

Mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit.

Soudnictví ve věcech mladistvých vykonávají též soudy pro mládež, které představují specializovaní soudci v rámci obecných soudů. Soud pro mládež může mladistvému uložit podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže opatření, a to

- výchovná (dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou),
- ochranná opatření (ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova),
- trestní [obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněné]

Opatření musí přihlížet k osobnosti mladistvého, k jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i k jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu.

Při jednání s mladistvým se vždy musí v řízení postupovat tak, aby nedošlo k narušení jeho psychiky, aby s ohledem na jeho věk nebyl ohrožen jeho další duševní a sociální vývoj. Orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační službou. Orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech, a to přiměřeně jeho věku a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění.

Zákonný zástupce nebo opatrovník mladistvého je oprávněn mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za mladistvého návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce nebo opatrovník tato práva vykonávat i proti jeho vůli. Zákonný zástupce nebo opatrovník mladistvého má také právo klást vyslychaným osobám otázky, nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů utajovaného svědka, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí.

Zvláštní pozornost je v řízení kladena na ochranu osobních údajů mladistvého, kdy zejména je dán zákaz bez zákonného důvodu zveřejňovat informace, které mohou vést k odhalení totožnosti mladistvého. Všechny zúčastněné orgány, tj. policejní orgány, státní zástupce, soudci, úředníci Probační a mediační služby či sociální pracovníci musejí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Řízení je zásadně neveřejné.

c) Dítě jako poškozený (oběť trestného činu)

Právní úprava rozlišuje mezi poškozeným trestným činem a obětí trestného činu. Poškozeného trestní řád definuje jako osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Poškozený má řadu práv, mimo jiné

má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Poškozeným může být jak fyzická, tak i právnická osoba.

Od roku 2013 má Česká republika speciální zákonnou úpravu věnující se právům obětí trestných činů (zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů), která nad rámec práv poškozeného klade důraz na zvláště šetrný přístup k obětem trestné činnosti a přiznává jim řadu práv, která mají napomoci k zmírnění dopadů trestné činnosti na život obětí. Obětí se zde rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit. Mezi zvláštní práva přiznávána obětem patří zejména poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, ochranu soukromí, ochranu před druhotnou újmou a právo na peněžitou pomoc. Oběť má taktéž právo na doprovod důvěrníkem k úkonům trestního řízení. Důvěrníkem se rozumí osoba, kterou si oběť sama za účelem psychické podpory zvolí.

V rámci této speciální úpravy je osoba mladší osmnácti let považována za tzv. zvláště zranitelnou oběť, přičemž toto postavení jí poskytuje řadu práv nad rámec standardního postavení poškozeného v trestním řízení, ale i nad rámec práv obětí. Zvláště zranitelné oběti mají právo mimo jiné na bezplatnou odbornou pomoc, jejich žádostem o zabránění kontaktu s pachatelem, o to, aby výslech v přípravném řízení byl prováděn osobou stejného nebo opačného pohlaví, je třeba zásadně vyhovět. Výslech zvláště zranitelných obětí v přípravném řízení provádí osoba k tomu vyškolená v prostorách pro tento účel upravených či přizpůsobených, přičemž je-li obětí dítě, výslech v přípravném řízení provádí vždy osoba k tomu vyškolená s výjimkou případů, kdy se jedná o úkon neodkladný a vyškolenou osobu nelze zajistit (k výslechům dětí viz níže).

d) Dítě jako svědek trestného činu

Právní úprava zakotvuje odchylky pro výslech osob mladších osmnácti let, které byly svědkem trestného činu. Při výslechu je nutné dítě poučit o právu odepřít výpověď a o tom, že má povinnost vypovídat pravdu a nic nezamíchat. Současně je dítě nutné poučit o následcích křivé výpovědi. O následcích křivé výpovědi nejsou s ohledem na trestní neodpovědnost děti mladší patnácti let poučovány. Poučení vždy musí být přiměřené věku, rozumové a mravní vyspělosti dítěte; postupy při výslechu je samozřejmě třeba volit s ohledem na věkovou i mentální úroveň vyslychaného dítěte.

V případě, že jsou děti vyslychány o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivnit jejich duševní a mravní vývoj, je potřeba takový výslech provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla již nebylo třeba opakovat.

K výslechu se přibírá orgán sociálně právní ochrany dětí nebo jiná osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže a která by mohlo přispět k šetrnému provedení výslechu. Může-li to přispět k šetrnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče.

Výslechy dětí jsou zpravidla prováděny ve speciálních výslechových místnostech, které mají navozovat přátelskou a domácí atmosféru za účelem jednoduššího navázání kontaktu s dítětem. Výslech dítěte je poté prováděn speciálně vyškolenými policisty. Klást otázky dítěti mladšímu osmnácti let lze pouze prostřednictvím policejního orgánu, čímž je dítě chráněno před nevhodnými otázkami stran osob, které nejsou speciálně proškoleny.

V dalším řízení může být dítě vyslechnuto znovu jen v nutných případech. V řízení před soudem je možno na podkladě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu nebo přehráním obrazového a zvukového záznamu pořízeného o výslechu provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Právní úprava taktéž klade důraz na ochranu osobních údajů a soukromí osob mladších osmnácti let. Trestní řád stanoví, že nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném (oběti) jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného (oběti), který je osobou mladší osmnácti let. Současně je zakázáno zveřejňovat obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy nebo jiné informace o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by umožnily zjištění totožnosti takového poškozeného (oběti). Pravomocný rozsudek nesmí být zveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích s uvedením jména, popřípadě jmen, příjmení a bydliště takového poškozeného. Předseda senátu může s přihlédnutím k osobě poškozeného a povaze a charakteru spáchaného trestného činu rozhodnout o dalších omezeních spojených se zveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku za účelem přiměřené ochrany jeho zájmů. Porušení této povinnosti podléhá postihu.

4. Osvojení dítěte

Osvojení lze charakterizovat jako přijetí cizí osoby za vlastní, čímž se odlišuje od jiných institutů zakládajících rodičovství. K osvojení může dojít pouze na základě rozhodnutí soudu.

Podmínky pro osvojení dítěte podle občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) jsou:

- Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.
- Mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než šestnáct let
- Souhlas dítěte, dosáhlo-li věku alespoň dvanácti let, respektive u mladších dětí souhlas opatrovníka.
- V rámci režimu pro osvojení dítěte lze osvojit nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti.
- Souhlas rodičů dítěte osobním prohlášením vůči soudu. Souhlas k osvojení lze odvolat po dobu tří měsíců ode dne, kdy byl dán, ve stanovených případech i později. Souhlas rodiče se nevyžaduje v případech, kdy je rodič neznámého pobytu, při splnění podmínek pro omezení svéprávnosti a také tehdy, kdy o dítě nejví zájem či když mu byla soudem odebrána rodičovská práva a povinnosti, mezi nimiž bylo i právo souhlasu k osvojení dítěte.
- Péče o dítě před osvojením. Za relevantní se počítá pouze péče stanovená rozhodnutím soudu, kdy soud může nařídít péči pouze po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy dal rodič souhlas s osvojením. Soud o předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením rozhodne až poté, co provede šetření ohledně vzájemné vhodnosti dítěte a osvojitele.
- Rozhodnutí soudu o osvojení. Soud musí kromě výše uvedeného zjistit, že existuje mezi osvojitelem a osvojencem takový vztah, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení dítěte musí být v souladu s jeho zájmy.

Následky osvojení jsou:

- Zcela zanikají dříve existující vztahy mezi dítětem a jeho biologickou rodinou a naopak vznikají nové statusové poměry mezi osvojencem a osvojitelem a jeho příbuznými. Na základě rozhodnutí soudu o osvojení se osvojitel, zapíše do matriky jako rodič dítěte.
- Osvojenec získává postavení dítěte osvojitele nebo osvojitelů, mezi sebou mají stejná práva a povinnosti, jako jsou práva a povinnosti, které by vyplývaly z přirozeného vztahu rodiče a dítěte.
- V případě změny příjmení vzniká možnost připojovaného příjmení u osvojence.

■ Poslední aktualizace: 27/02/2025

Originální verzi stránky (v jazyce příslušného členského státu) provozuje daný členský stát. Překlad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. Evropská komise vylučuje jakoukoli odpovědnost za jakékoli informace nebo údaje obsažené nebo uvedené v tomto dokumentu. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v právním oznámení.